

Bir İnternet Devrimi: Serbest, Açık Erişimli, Tıp Eğitimi (FOAM)

Değerli Editör,

Son zamanlarda özellikle popüler hale gelen asenkron uzaktan eğitim (eğitmen ve öğrencinin farklı yerlerde [uzaktan] ve farklı zamanlarda [asenكرون] etkileşime girdiği eğitim) ve internet kaynaklarıyla Acil Tıp eğitimine okuyucularınızın dikkatinizi çekmek ve FOAM ile tanışmak için bazı püf noktalarını belirtmenin ilgi çekici olacağını düşünüyorum.

If you want to know how we practiced medicine 5 years ago, read a textbook.

If you want to know how we practiced medicine 2 years ago, read a journal.

If you want to know how we practice medicine now, go to a (good) conference.

If you want to know how we will practice medicine in the future, listen in the hallways and use FOAM.

Beş yıl önce tıp pratiğimiz nasıldı öğrenmek isterseniz, bir kaynak kitap okuyun,

İki yıl önce tıp pratiğimiz nasıldı öğrenmek isterseniz, bir bilimsel dergiyi açın,

Şu andaki tıp pratiğimiz nedir öğrenmek isterseniz, iyi bir konferansa gidin,

Gelecekte tıp pratiğimiz nasıl olacak bilmek istiyorsanız koridorlarda konuşulanlara kulak kabartın ve FOAM kullanın.

Joe Lex - International EM Education Efforts & E-Learning (2012) konuşmasından.^[1]

Serbest, Açık Erişimli, Acil Tıp Eğitimi yani FOAM ne demek?

FOAM (Free, Open Access Medical Education – Serbest, Açık Erişimli Tıp Eğitimi), İnternet üzerinde birbirleriyle etkileşime yoluyla sürekli katlanarak artan serbest ve açık erişimli tıp eğitimi kaynaklarını hazırlayanların, dünyayı eğitim açısından daha iyi bir yer haline getirmek gayesiyle kendiliğinden oluşturduğu bir hareketin adıdır. FOAM, kullanılan medya ya da platformdan bağımsız, teknolojinin getirdiği her türlü kaynağı sömürürcesine kullanarak eldeki bilgiyi doğru, tarafsız, hızlı ve ücretsiz şekilde, herkes tarafından kullanı-

labilir halde paylaşmayı kendine amaç edinenlerin yaptıkları bu işin adıdır aslında. Bloglar (ağ güncelleri), podcastler (dijital ses kayıtlarının beslemeler [RSS] yoluyla dağıtılması), tweetler (cıvıtlılar), Google hangout'ları (videolu görüşme kayıtları), çevrimiçi videolar, metin dokümanları, fotoğraflar, facebook grupları ve giderek çeşitlenen diğer tüm yollar bu amaçla kullanılmaktadır.

İnternet üzerindeki eğitim kaynakları son 10 yılda çığ gibi büyüdü. Herhangi bir çıkar beklentisi olmadan, kendini eğitime adanarak bunları paylaşan binlerce insan, her gün kendi internet sitelerinde, ağ güncellerinde (blog), kanallarında (youtube), twitter hesaplarında ulaşıp öğrenmemiz için, bizler için, sürekli çeşitli kaynaklar hazırladılar ve yayınladılar. Bir şekilde bu kaynaklara ulaşıp takip edenler bu hazinelere erişebilirken, bunlardan haberdar olmayanlar ise birileri kendilerine bu hazinelerden bahsedene kadar beklemek zorundaydı. İşte FOAM hareketi, hem bu işi yapanları, hem de okumak isteyenleri aslında birbiriyle buluşturma görevini yerine getiren en önemli unsurdur.

Bireylerin eğitim altyapısı ve beklentileri teknoloji ile her ne kadar büyük bir değişime uğramış olsa da eğitim yapısı ve planı son 100 yılda çok az değişti. Eğitim kuramları ve öğrenme üzerine yapılan araştırmalar sayesinde, özellikle tıp eğitiminin "erişkin tipi" öğrenme ve öğretme güdüsüyle yapılması gerekliliği ortaya konmuş ancak uygulamaya geçmesi pek de kolay olmamıştır. Bunun en güzel örneği, ilk baskısı 1899'da yapılan Merck's Manual of the Materia Medica el kitabının 2010 yılına kadar tam 111 yıl sadece basılı olarak yayınlanmasıdır.^[2] İnternet'in evlerimize 1996 yılından itibaren girmeye başladığı ülkemizde bile bu yeni teknolojik gelişime adapte olma süresi 15 yılı bulmuştur. Bu yüzyıllık kaynak, ancak 2010 yılı itibariyle tamamen çevrimiçi yayına geçmiş ve ücretsiz olarak internet üzerinden sunulmaya başlanmıştır.

Bir İngiliz yazar, konuşmacı ve eğitimci olan Sir Kenneth Robinson,^[3] halihazırdaki eğitim sisteminin yaratıcılığı nasıl öldürdüğüne dair TED konferanslarında (kar amacı gütmeyen Sapling Vakfınca "yayılmaya geçecek düşünceler" mottosuyla hazırlanan konferanslar) yaptığı ve 100 milyondan fazla

Geliş tarihi (Submitted): 01.03.2013 **Kabul tarihi (Accepted):** 15.03.2013

İletişim (Correspondence): Dr. Haldun Akoğlu. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Fevzi Çakmak Mah. Mimar Sinan Cad., No: 41 Üst Kaynarca, Pendik 34347 İstanbul, Turkey.

e-posta (e-mail): drhaldun@gmail.com

kişi tarafından izlenen 2 konuşmasında şu anda dünyadaki tüm eğitim sistemlerinin bir reform içerisinde olduğunu ancak bunun yeterli olmadığını ifade eder. Çünkü reform, bozuk bir modeli tamir etmek demektir. İhtiyacımız olan ise eğitimin bir evrimden geçmesi değil, bir eğitim devriminin gerçekleşmesidir.^[4] Ancak alışkanlıklardan vaz geçmek zordur. Eğitim konusundaki alışkanlıklar da tıpkı günümüzün dijital dünyasında zamanı öğrenmek için artık ihtiyacımız olmamasına rağmen hala kol saati takmaya devam etmemiz gibi bazen gereksiz ancak yapılmaya devam eden uygulamalar içermektedir. Tıpkı kendi eğitimimiz için güncel olmadığını bilsek de hala kaynak kitapları (textbook) kullanmamız gibi.

Aynı atalet, eğitimciler için de geçerlidir aslında. Uzun meslek hayatının tecrübesiyle ve güven içerisinde, türlü anekdotlarla, kocaman bir amfide ders anlatan duayen bir profesörü dinlemek son derece keyifli ve hep de öyle kalacak. Ancak yeni bir tedavi kılavuzu yayınlandığında ya da gündelik uygulamaları değiştirecek bir yayın elektronik olarak basıldığında, hatta 3000 km ötede bir kongrede sözlü sunum olarak sunulduktan 1 saat sonra tüm bunlardan haberdar olmak istiyorsanız doğru adres o amfi olmayabilir. Hepimiz, her ne kadar, konfor alanımız olan 3 m²'lik bir masanın başında, elimizde fosforlu kalemlerimiz ve defterimizle 2000 sayfalık bir kaynak kitap (textbook) üzerinden en doğru bilgiye ulaşacağımıza inansak da ne yazık ki doğrular artık sandığımızdan da hızlı değişiyor. İyi bir kitap basıldığı anda içindeki bilgiler en iyi ihtimalle 1 yıl eskidir. Bir kitabın 2010 yılı baskısını elinize aldığınızda bugün itibarıyla 4 yıl eski bir bilgiyi öğrenmeye çalışıyor olacaksınız. Temel kavramları öğrenmek ve bir konuyu ilk defa özümsemek için bu süre kabul edilebilir. Ancak, bildiğiniz bir konuda bilgilerinizi tazelemek istiyorsanız artık başka kaynaklara bakma zamanınız gelmiş demektir. Bu kaynakların başında ise, yazının girişinde Joe Lex'den alıntılanmış üzere FOAM gelmektedir.^[1]

FOAM Kaynakları

İnternet ve akıllı telefonlar üzerinden bilimsel verileri çeşitli sunum teknikleri kullanarak okuyucular ile paylaşan kaynakların kesin sayısını vermek mümkün değil. Acil tıp adına, sürekli güncellenen (birkaç ay sunulup sonra bırakılmayan), güvenilir kişiler tarafından hazırlanan, yorumlar ve önerileri sansüresiz bir şekilde yayınlayarak bir nevi çevrimiçi hakem sistemine (peer-review) sahip yaklaşık 200 uluslararası (İngilizce) kaynaktan bahsetmek mümkün.

FOAM hareketinin belki de en muhteşem yanı birbirine destek olan ve birbirine yönlendiren yapısı. Bu sebeple de hemen hemen tüm FOAM kaynaklarında diğer FOAM kaynaklarına yönelen ara yüzler ve bağlantılar yer almakta. Dolayısıyla, hangi kaynaktan başlarsanız başlayın mutlaka diğer kaynaklara erişmek için gerekli yollar da karşınıza çıkı-

yor olacak. Yine de kaliteli kaynakların hepsini derli toplu bir şekilde tüm bağlantılarıyla beraber görmek isterseniz <http://lifeinthefastlane.com> > Resources > EMCC Blogroll yolağına gidebilirsiniz.

Nasıl Başlamalı?

Belki de herkese en zor gelen kısım, alışkanlıklardan sıyrılarak İnternet kaynaklarının içerisinde girmek ve bunları bir eğitim aracı olarak kullanmaya başlamak. İnternet, yapısı gereği, anonim ve ulaşılan kaynaklarla ilgili güven problemini içerisinde barındırıyor. Bu sebeple de erişilen içeriğin ne derece güvenilir olduğu, güvenilir içeriğe nasıl ulaşılabileceği, güncel olup olmadığı, taraflılığı gibi sorunlar mevcut. FOAM hareketi içerisinde yer alan kaynakların aslında hedeflediği ve gidermeye çalıştığı sorunlar da esas olarak bunlar.

Acil tıp adına güvenilir bir içeriğe ulaşmak ve mesleki hayatınızda kullanılabilecek bir kaynak haline getirmek için aşağıda yer alan akış şeması yeni başlayanlara yol gösterebilir. Yapılabilecekleri birkaç basamakta özetleyelim:

1. Daha önce binlerce acil tıp hekimi tarafından değerlendirilmiş ve takip edilen güvenilir içerikleri belirleyin ve ilgi alanınıza uygun olanları seçin.
 - a. <http://lifeinthefastlane.com> > Resources > EMCC Blogroll yolağına gidin. Tüm kaliteli Acil Tıp FOAM kaynaklarını burada bulabilirsiniz.
 2. Sürekli güncellenen bu içerikleri düzenli olarak takip edecek bir sistem oluşturun.
 - a. <http://www.foamem.com/> yolağında tüm acil tıp kaynaklarının akışları [RSS feedleri] yer alıyor. Buraya kayıtlı sitelerdeki tüm yeni yazılar otomatik olarak bu arşive ekleniyor. Bir nevi acil tıp blog dünyası arşivi.
 - b. Bir Akış Okuyucu (RSS Reader) programı kullanın.
 - i. Google Reader, RSS akışlarına abone olabileceğiniz ve bunlar Gmail ara yüzüne benzer şekilde biriktiren bir okuyucu. Buraya e-posta gibi gelen yeni yazıları her yerden okuyabilirsiniz. Sitelerin hiçbirini açmanıza gerek kalmadan hepsini bir anda takip edebilirsiniz.
 - ii. Feedly, Google Reader hesabınızla entegre olarak her tür platformda çalışan bir RSS Akış Okuyucusu. Kolay ara yüzüyle okuması da eğlenceli. iOS, Android, Google Chrome içerisinde rahatlıkla çalıştırılabilir. Ayrıca Explorer içerisinde çevrimiçi sürümüne ulaşmak da mümkün. Bir gazete okurmuşçasına tüm takip ettiğiniz sitelerdeki yeni yazılar önünüze geliyor, istediklerinizi silip istediklerinizi saklayabiliyorsunuz.
3. Bir Twitter hesabı açın.
 - a. Yenilikleri en hızlı takip etmek için mutlaka bir twitter hesabınız olmalı. Hesabınızı açarken internet kimliğinizin profesyonel olmasına özen gösterin. Sizinle birebir olarak

tanışmamış kişiler sizi bu hesabınızla bileceklerdir. Tüm FOAM sitelerinin bir twitter hesabı vardır ve yeni yazı çık-tıkça buradan anında cıvıltılar gönderirler.

4. Önemli acil tıp hekimlerinin twitter hesaplarını takip edin.
 - a. Twitter üzerinde FOAM gönüllüleri bazı listeler hazırlamışlardır. Güvenilir bilgileri düzenli olarak bildiren, uluslararası camiayı yakından takip eden kişi, site ve dergilerin hesaplarının yer aldığı bu listelerindeki kişileri takip ederek başlamanız doğru olacaktır. Ayrıca bu listelerdeki kişileri ayrı ayrı takip etmek yerine listeye tümünden abone olarak o listedeki herkesi izlemeniz mümkün. Bu listeler ise şöyle:
 - i. FOAMed destekçileri listesi (430 kişi) <https://twitter.com/sandnsurf/foamed>.
 - ii. Twitter'daki önemli Tıp Eğitimcileri Listesi (30 kişi) <https://twitter.com/precordialthump/medical-education>.
 - iii. Twitter'daki önemli Acil Tıp Eğitimcileri Listesi (170, 450 ve 500 kişilik 3 liste).
<https://twitter.com/precordialthump/emergency-medicine>
<https://twitter.com/sandnsurf/emergency-medicine-1>
<https://twitter.com/sandnsurf/emergency-medicine-2>
5. Ses ve video dosyalarını takip edin.
 - a. Podcast (ses dosyaları) ve Vodcast (video dosyaları) izleme programları, yeni yazıların RSS akış programlarıyla takip edilerek yenilerinin çıktığı anda öğrenilmesi işini ses ve video dosyaları için yapan programlardır. Bu uygulamalar daha yoğun şekilde iOS platformunda yer alıyor. Downcast programı, kullanımı en kolay ve işlevsel olanlarından biri. Abone olduğunuz sitede yayınlanan ses ve video dosyaları otomatik olarak cihazınıza indirilerek size haber verilecektir. Bu dosyaları yolda, arabada ya da spordayken akıllı telefonunuzdan dinleyebilirsiniz. Video ve ses dosyası sunan en önemli acil tıp sitelerinin ufak bir listesi ise şöyle: Ultrasound Podcast, EMCrit, Keeping Up, ERCAST, PHARM, ToxTalk, Free Emergency Medicine Talks, EMRAP.
 - b. Bu videoların çoğu Youtube ve Vimeo gibi çevrimiçi kaynaklara da yüklenir. Sitelerin ya da sitelerin sahibi olan kişilerin youtube hesaplarından da bu kaynaklara ulaşabilirsiniz.
6. Acilci.net'i takip edin.
 - a. Acilci.net, yukarıda belirttiğimiz en önemli FOAM listelerinin hepsinde yer alan tek Türkçe kaynak sitesi. Ana sayfada önemli sitelere bağlantılar ve bu sitelerde yeni yayınlanan yazıları gösteren bir RSS Akışı mevcut. Acilci.net, kendi yayınladığı içeriği de diğer FOAM siteleri gibi Twitter, Facebook ve Youtube hesaplarından da yayınlıyor. Ay-

rıca ana sayfadan abone olunabilen bir e-posta uyarıcısıyla da kendinize gönderilmesini sağlamanız mümkün.

Dikkat Edilmesi Gerekenler

FOAM kaynaklarının sürekliliği ve güvenilirliğini kontrol eden yine okuyucular. Bu sebeple zamanla bu kaynakların bazıları kapanacak, bazıları güvenilirliğini yitirecek, bazı yeni kaynaklar ortaya çıkacaktır. Twitter, gerçek kişilerden oluşan bir sosyal alan olduğundan, mesleğimizle ilgili kişileri buradan izlemek güncel kalmak için daha iyi bir yol. Yeniliklerden haberdar olmanız daha kolay olacaktır.

Tüm kaynakları aynı anda takip etmeye çalışırsanız hiçbiri takip edemez ve sıkılırsınız. Kendi ilgi alanınıza göre 5-10 arası temel kaynak belirleyin. Önce bunları takip edin. Konseptte alıştıktan sonra daha fazla kaynak takip edebilirsiniz.

Tek tek izlemek yerine bunu sizin için yapan ve özetini çıkaran bazı kaynakları da takip edebilirsiniz. Bunu en kapsamlı yapan yer yine lifeinthefastlane.com. Bu sitede haftalık olarak yayınlanan "The LITFL Review" serisi, her tüm FOAM dünyasında yayınlanan en önemli yazıları, atılan en önemli cıvıltıları bir araya getiriyor. Bu derleme sizi yeterince güncel kılacaktır.

Türkiye'de FOAM Kaynakları

Ülkemizde FOAM hareketi henüz yeni başlıyor denilebilir. Ancak İnternet erişimi konusunda son yıllarda yapılan büyük atılımlar, ülkemizin alım gücüne göre ucuzlayan bilgisayar ve akıllı telefonlar, son derece hevesli ve meraklı genç nüfusumuzun yüksek sosyal medya penetrasyonu, FOAM gibi eğlenceli ve farklı mecraları kullanan bir tıp eğitimi aracının başarısız olma ihtimalini neredeyse ortadan kaldırıyor.

Facebook medyasında metrik nüfus penetrasyonu açısından dünya altıncısı olan ülkemiz, Twitter gibi profesyonel hayatta kullanım imkânı ve kabulü daha fazla olan, cep telefonlarından takibi ve katkı sağlanması daha hızlı sosyal medya araçlarında henüz bu seviyeyi yakalamış değil. 2011 yılında nüfusa göre internet kullanım oranı %50'nin altında olan ülkemizin bu açıdan konumu pek de iç açıcı değil. Kısa sürede %70'lerin üzerine çıkılmadığı takdirde ulusal bazda İnternet kaynakları kullanılarak yapılacak hiçbir uygulama ve politikanın başarılı olma şansı yok.

Bu metrik değerler ülkemizdeki çevrimiçi Acil Tıp eğitim kaynaklarının sayısı da aslında uyumluluk gösteriyor. Genelde metin içeriklerden ibaret olan ve güncellenmeyen bir kaynak havuzu söz konusu. Ana arama mecrası ise arama motorları. Türkçe tıp kaynaklarını birarada sunan portal niteliğinde ortamlar hemen hemen hiç yok.

Acilci.Net

2012 Aralık ayı içerisinde bu eksiklikleri konuşmak yerine eksikliğı gidermek için ilk adımı atmak maksadıyla birkaç arkadaşımızla beraber Acilci.net'i kurduk. Amaç, serbest açık erişimli acil tıp eğitimi için Türkçe bir mecra hazırlamaktı. Herhangi bir gelir getirici amacı olmayan, herhangi bir özel ya da kamu kurumuyla organik bağı bulunmayan şekilde yapılanmasına özen gösterdik. Tek hedef vardı: Tüm dünyanın yaptığı ve çığ gibi büyüyen bu dünyada Türkçe bir ses olmak ve camiamıza bu ortamı hediye etmek.

Aradan geçen 3 ay içerisinde ilk orjinal Türkçe Acil Tıp eğitimi videoları, ilk Türkçe FOAM röportajları, yeni çıkan kılavuzların camiamızın güvenilir isimlerince yapılan özetleri, kitap tanıtımları, kongre ve kurs tanıtımları, İnternet kaynakları tanıtımları ve birçok içerik acilci.net'te yerini aldı. 100'e yakın Uluslararası Acil Tıp blogunda sabit bağlantı verilmeye başlandı, FOAM listelerine konuldu, en önemli acil tıp kaynaklarından biri olarak listelenmeye başlandı. Türkçe FOAM içeriklerini taramak için oluşturulan #FOAMedTR twitter konu etiketi (hashtag) yarım milyondan fazla etkileşim (impression) yarattı. Sitenin Facebook ve Twitter hesapları toplamda 500'den fazla kişi tarafından takip edilmeye başlandı.

Hedef, tek. Acil tıp adına Türkçe, güvenilir, kaliteli ve doğru içerikler hazırlamakta olan herkesi hiçbir önşart olmaksızın ülkemizin Acil Tıp camiasıyla buluşturmak ve farklı mecralar aracılığıyla ülkemizdeki Acil Tıp eğitimine katkıda bulunmak. Bu amaçla Acilci.Net bir Türkçe Acil Tıp eğitim portalı olarak herkesi serbest ve açık şekilde bilgisini paylaşmaya ve yazar olmaya davet ediyor. Umuyorum ki neredeyse bedavaya ku-

ruşan bu site çok daha iyi çevrimiçi Türkçe kaynakların hazırlanmasına öncülük eder ve ülkemiz tarihinde bir ilk olarak görevini yerine getirir.

Son Söz

Değişen dünya'da değişimleri yakından takip edebilmek için değişmek artık şart. Hepimizin, önyargı ve kabullerimizden sıyrılarak yani kol saatlerimizi çıkararak gelişen ihtiyaçlarımızı tekrar değerlendirmemizin, bunu yaparken de artık hayatımızın kendisi haline gelen teknolojiyi kullanmak için azami çaba göstermemizin zamanı sanırım geldi de geçiyor. Şimdi durup geriye baktığımda, acil tıp camiasına adım attığım günden beri geçen 10 yılda gördüğüm inanılmaz değişim beni ürkütüyor. 10 yıl sonrasını hayal bile edemiyorum. Peki, ya siz?

Dr. Haldun Akoğlu

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Acil Tıp Anabilim Dalı, İstanbul

Kaynaklar

1. Ses Dosyası: <http://freemergencytalks.net/wp-content/uploads/2012/08/2012-08-21-08h00-International-EM-Education-Efforts-E-Learning.mp3> Erişim Tarihi: 08.03.2013
2. İnternet Adresi: <http://www.merckmanuals.com> Erişim Tarihi: 08.03.2013.
3. İnternet Adresi: [http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Robinson_\(educationalist\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Robinson_(educationalist)) Erişim Tarihi: 08.03.2013.
4. Video Dosyası: http://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html Erişim Tarihi: 08.03.2013.